

حق به شهر و حقوق شهروندی

تألیف: علیرضا بهاری

میشم غلامی

www.ketab.ir

سرشناسه : براری، علیرضا، ۱۳۶۹-
 عنوان و نام پدیدآور : حق به شهر و حقوق شهروندی/ تألیف علیرضا براری، میثم غلامی.
 مشخصات نشر : تهران: چکامه مهر، ۱۴۰۰.
 مشخصات ظاهری : ۱۸۷ص ۱۴/۵×۲۱/۵م.م.
 شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۹۴۱۶۶-۷-۹
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 موضوع : زندگی شهری -- ایران

City and town life -- Iran
 حقوق مدنی -- ایران -- جنبه‌های اجتماعی
 Civil rights -- Iran -- Social aspects
 حقوق مدنی -- جنبه‌های اجتماعی
 Civil rights -- Social aspects
 حقوق بشر -- جنبه‌های اجتماعی
 Human rights -- Social aspects

شناسه افزوده : غلامی، میثم، ۱۳۷۳-
 رده بندی کنگره : HT۱۴۷
 رده بندی دیویی : ۳۰۷/۷۶۰۹۵۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۸۷۱۳۶۰۸
 اطلاعات رکورد : فیبا
 کتابشناسی :

www.ketab.ir

نام کتاب: حق به شهر و حقوق شهروندی

نویسندگان: علیرضا براری ، میثم غلامی

ناشر: انتشارات چکامه مهر

شمارگان: ۱۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

قیمت : ۸۰۰۰۰ تومان

سخن نویسندگان

شهروندی منزلتی است برای افراد یک جامعه که ایجاب می‌نماید در برابر فرمانبرداری‌های مصرح قانونی از سوی دیگر بر اساس حقوق فطری سیاسی خود در فرمانروایی نیز سهیم باشد.

بنابراین مفهوم شهروند از تابعی مطلق به ساکنینی فعال و پویا تغییر پیدا کرده است از آنجایی که شهروندی امروزه مفهومی گسترده یافته است بنابراین مبانی نظری و قوانین وضع شده نیز متحول گردیده است و طیف وسیعی از مظاهر زندگی شهری را در بر می‌گیرد و با هدف رسیدن به نظم و عدالت گام بر می‌دارد که در مجموعه حقوق شهری و شهروندی مورد بررسی قرار می‌گیرد. هر چند این قوانین مربوط به حوزه شهری است ولیکن جنبه بین‌المللی و حقوق بشری به خود گرفته است و حقوق آزادی‌های مصرح در قوانین اساسی و قوانین عادی و عرف‌های بین‌المللی از جمله اعلامیه جهانی حقوق بشر و یا مقدمه قانون اساسی فرانسه و بخش‌هایی از قانون اساسی آمریکا می‌باشد. شهروندان امروزی با تخصیص فضاها در قالب پروژه‌های عمرانی، اقتصادی، فرهنگی اجتماعی و خدماتی و پرداخت مالیات در امور شهر مشارکت دارند و مشارکت ایشان ایستا نمی‌باشد بلکه پویا و فعال و متنوع است در همین راستا حقوق خاصی به آنان تعلق می‌گیرد که ما نام آن‌ها را حق به شهر می‌گذاریم و آن دسته حقوقی است که بواسطه زندگی شهر نشینی ایجاد می‌شود و غیر قابل انکار است و در واقع هویت شهروندان بدان وابسته است یعنی بدون اعمال آن‌ها مفهوم شهروندی محقق نمی‌شود، مشارکت شهروندان در اداره امور شهر بر پایه حقوق شهری و اصول حقوق بشری می‌باشد و اقتضا می‌نماید یک سری حق‌های بنیادین به رسمیت شناخته شود و بوسیله قانون‌گذاری مورد تضمین واقع گردد زیرا بدون حاکمیت قانون تحقق آن دشوار می‌باشد. اصل حاکمیت قانون در تقابل با حکومت شخص می‌باشد و حاکمیت قانون متشکل از ارزش‌های پایدار نظم و محدودیت است و به معنای حکومت قانون نه حکومت شخص می‌باشد. این

قوانین در حوزه حقوق اداری بوده و متضمن تبیین روابط اداره‌کنندگان با اداره‌شوندگان است که مشمول حوزه‌های متنوعی می‌گردد که می‌باید مفهوم حق به شهر در آن‌ها بطور آشکار و یا بصورت ضمنی مستتر باشد و به عنوان سنجه‌ای برای شناسائی مدیریت صحیح عمل نماید، البته اینک حکمرانی خوب در پرتو حکمرانی مشارکتی می‌باشد و حق مشارکت به امور شهر برای شهروندان محقق است، حق مشارکت شهروندان به حق محوری ایشان در فرآیند نظارت و تصمیم‌گیری‌ها درباره تولید فضای شهری مربوط می‌شود. جهان امروز با سرعتی غیر قابل باور در حال تغییر و پیشرفت می‌باشد، شهرهای ما نیز که سکونت‌گاه غالب ساکنان زمین می‌باشد، در این قاعده رو به تکامل و ترقی هستند مفاهیم جدید حاکمیت می‌یابند و الگوهای قدیمی به سرعت تغییر می‌یابند در این راستا همگام‌سازی و هماهنگی بین اجزاء شهر که عبارتند از شهر و شهروند و حقوق مترتب بر آن‌ها نیز در حال توسعه‌اند می‌باشد نیازهای شهروندان رو به تزاید است و آنقدر اهمیت می‌یابد که می‌باید در قالب‌های مدون و محافظت شده قرار گیرند بسیاری از ناهنجاری‌های اجتماعی و مدنی حاصل عدم پاسخگویی به خواست‌ها و نیازها می‌باشد بنابراین همواره می‌باید در هماهنگ‌سازی و مشروعیت بخشی به آن‌ها مبادرت ورزید، لذا شناخت این خواست‌ها و جایگاه آن ضروری می‌باشد حاکمیت همیشه میل به سلطه و در اختیار گرفتن عنان امور دارد که در این میان تقابل با حقوق شهروندان اجتناب‌ناپذیر است، پس در وهله اول می‌باید حقوق اساسی و بنیادین مردم شناسائی و در وهله بعد شکل قانونی و مشروع بخود بگیرد و ساز و کارهای اجرا و تضمین حقوق شهروندی محقق شود، مفاهیم جدید پا به عرصه وجود گذاشته‌اند و در واقع خلق نشده‌اند بلکه همواره وجود داشته‌اند و لیکن ضرورت آن‌ها آشکارتر شده‌اند. بنابراین حق به شهر را می‌توان مدل ویژه‌ای از حق شهروندان که در برگیرنده حق تخصیص و مشارکت است دانست که مسئولیت‌های مشخصی را بوجود می‌آورد این مشارکت در امور شهر می‌باید در تمام ابعاد شهر باشد که منجر به ایجاد جنبش‌های شهری گردد و سلب این مشارکت در واقع نقض حقوق شهروندان

می‌باشد که ناقض آزادی‌های فردی و گروهی می‌باشد. شاید بتوان ادعا کرد که آزادی‌های گروهی و جمعی امروزه در شهرها مهم‌تر از آزادی‌های فردی باشد. زیرا استفاده از مزایای آزادی‌های جمعی تضاد بیشتری را با حاکمیت ایجاد می‌نماید که ضرورت وجود قوانین شفاف و کارا خودنمایی می‌نماید تا از این تعارض جلوگیری نماید و منظور قوانینی است که با برخورداری از ضمانت‌های مناسب و تثبیت شده قادر به ساماندهی روابط متقابل باشد.

فهرست مطالب

فصل اول ۱۲

۱۳	تعاریف حق به شهر و حقوق شهروندی
۱۳	تعریف شهروند و حقوق شهروندی
۱۵	تعریف شهروند
۱۷	تعریف حقوق شهروندی
۱۸	حقوق شهری
۲۰	منابع حقوق شهری
۲۳	اصول حاکم بر حقوق شهری
۲۵	حق به شهر
۲۶	توسعه تاریخی پدیده شهروندی و نظریه سیاسی - اجتماعی
۲۹	گسترش نظری شهروندی و گفتمان‌های شهروندی

فصل دوم ۳۲

۳۳	نظریه‌های حق به شهر
۳۳	هنری لوفور
۴۶	هاروی
۵۰	پورسل
۵۳	میشل
۵۵	فنستر
۵۵	لینچ

۶۱	حق به شهر. حاکمیت قانون، حقوق شهروندی
۶۱	و تجلی آن در حقوق شهری ایران
۶۱	مقدمه.....
۶۳	شهر و سیاست شهری.....
۶۵	تحلیل مفهوم حق.....
۶۷	اندیشه حق به شهر در جستجوی مدلی مفهومی.....
۶۹	حق به مالکیت شهری و تأثیر آن در برقراری آرامش.....
۷۱	سلب مالکیت ها.....
۷۲	زوال مالکیت خصوصی و طرح های توسعه شهری در ایران.....
۷۴	حق به شهر و مشارکت شهروندی.....
۷۸	امنیت و حق به شهر.....
۷۹	آزادی و حق به شهر.....
۸۴	حق به شهر و حاکمیت قانون.....
۸۴	مفهوم حاکمیت قانون.....
۸۷	تمایز حاکمیت قانون و حکومت بوسیله قانون.....
۹۰	حاکمیت قانون در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....
۹۳	عدالت و حاکمیت قانون در پرتو حکمرانی خوب.....
۹۶	حکمرانی مشارکتی در اداره جامعه و حاکمیت قانون.....
۱۰۰	رفاه اجتماعی در نتیجه تحقق اندیشه حق به شهر.....
۱۰۱	لزوم مشارکت شهروندان در شوراها و تشکل های شهری.....
۱۰۴	شفافیت، پاسخگویی و قانونمداری در مدیریت شهر.....
۱۰۶	اقتصاد شهری و حق به شهر.....
۱۱۰	تخصیص فضاهای شهری، طراحی شهری و سرانه ها.....
۱۱۴	محدودیت های شهرسازی و محدوده های شهری.....